

Vasarą namis su baseinu

*Kandus, ciniškas ir
kupinas toksiško humoro.*

WASHINGTON POST

**Helman
Koch**

baltos lankos

Herman Koch

Vasarnamis su baseinu

romanas

Iš olandų kalbos vertė Aušra Gudavičiūtė

baltos lankos

Metams bėgant normalūs žmonės vienas po kito dingo iš mano kabineto. Turiu omenyje žmones, dirbančius nuo devynių iki penkių. Dar vis gydaus keletą advokatų ir sporto klubo savininką, bet didžiama vis dėlto – vadinamųjų kūrybinių profesijų atstovai. Našlių net neskaičiuoju. Jų man tikrai gana. Galima ramiai kalbėti apie našlių perteklių. Rašytojų, aktorių, dailininkų našlės... moterys ištveria ilgiau nei vyrai, jos išskobtos iš kitokios, *stangesnės*, medienos. Tokios gali išgyventi labai ilgai, egzistuojamos šešėlyje. Visą gyvenimą virti kavą ir aprūpinti vynu genijus jų dirbtuvėse. Patiekti rašytojams šviežios lašišos iš Norvegijos jų darbo kabinetuose, kur visada reikia tipenti ant pirštų galų. Atrodo, sunku, bet iš tiesų tai niekinės pastangos. Našlės pasensta. Sukriošta. Dažnai jos visai trumpai sužysta, vos tik numiršta jų vyrai. Ir tokių būta mano priimamajame. Jos sielvartingos, spaudžia prie akių nosinėles, bet kartu jaučia ir palengvėjimą. Palengvėjimą sunku nuslėpti. Žvelgiu gydytojo akimis. Išmokau prasiskverbti pro ašaras. Ilgai slaugyti gulintį ligonį – ne pramogėlė. Kepenų cirozė – ilgai trunkantis ir skausmingas reikalas. Dažnai pacientas nespėja, jis dar griebia šalia lovos stovintį kibirą, bet kraujas jau plūsteli į viršų. Tris kartus per dieną keisti patalynę, paklodes ir antklodes, kurios sunkios nuo vėmalų ir šūdų, tai pareikalauja iš kūno daugiau pastangų, nei virti kavą ir pasirūpinti, kad namie būtų užtektinai kadaginės.

„Kiek tai dar truks? – svarsto būsimoji našlė. – Ar ištersiu iki laidotuvių?“

Bet toji diena pagaliau visgi išaušta. Oras gražus, mėlynas dangus ir balti debesys, šakose čiulba paukščiai, kvepia pražydusiomis gėlėmis. Pirmą kartą gyvenime pati našlė yra svarbiausias asmuo. Ji užsidėjusi tamsius akinius, kad niekas nematytų jos ašarų, – taip visi mano. Bet iš tikrųjų tamsūs stiklai padeda nuslėpti palengvėjimą. Geriausi draugai nuneša karštą iki kapo. Sakomos kalbos. Geriama. Daug geriama. Jokios prėskos kavos per menininko laidotuves – tik baltasis vynas, degtinė ir sena kadaginė. Jokių pyrago riekučių ar sausainių su įdaru prie arbatos – tik austrės, rūkyta skumburė ir veršienos maltinukai. Paskui visa draugija patraukia į kultinę kavinę. „Laikykis, biče, kad ir kur tu būtum! Šiknius! Senas ištvirkėlis!“ Susidaužiama stikliukais, laistoma degtinė. Našlė nusiėmė tamsius akinius. Ji juokiasi. Ji spindi. Apdergtos paklodės vis dar skalbinių krepšyje, bet rytoj jos jau tikrai paskutinį kartą suksis skalbimo mašinoje. Ji tariasi, kad našlės gyvenimas nuo šiol visada bus toks. Kad draugai dar ilgus mėnesius (dar metų metus!) daušis stikliukais į jos sveikatą. Į naujojo svarbiausio asmens sveikatą. Tada ji dar nežino, kad dar keletas mandagumo vizitų – ir tai pasibaigs. Kad stos tokia tyla, kokia visada stoja po gyvenimo šešėlyje.

Taip dažniausiai nutinka. Bet esti ir išimčių. Siutas sudarko našles. Šįryt prie mano kabineto durų staiga kilo didelė sumaištis. Buvo dar anksti, į kabinetą pakviestas ką tik įėjo pirmas pacientas.

– Daktare! – išgirdau savo asistentės balsą. – Daktare!

Pasigirdo toks garsas, lyg kas būtų smarkiai trenkęs žemėn kėdę, o paskui išgirdau kitą balsą.

– Kur tu, šunsnuki? – šaižiai suriko. – Parodyk savo ma-kaulę, jei išdrįsi!

Vyptelėjau savo pacientui.

– Minutėlei atsiprašysiu, – pasakiau ir atsistojau.

Tarp laukujų durų ir mano priimamojo yra koridorius, į jį įžengus pirmiausia praeinama pro stalėlį, už kurio sėdi mano asistentė, o paskui patenkama į laukiamąjį. Tai veikiau laukiamoji erdvė nei kambarys, nes nėra durų, kurios atskirtų laukiamąjį nuo koridoriaus.

Mečiau staigų žvilgsnį į šalį. Kaip sakiau, buvo dar anksti. Tačiau trejetas pacientų jau sėdėjo, šiuožždendami senus *Marie Claire* ir *National Geographic* žurnalus. Visgi šiuo metu jie nebešiuožždeno. Rankos su žurnalais buvo nusvirusios ant kelių, o jie žiūrėjo į Juditą Mejer. Judita, švelniai tariant, po savo vyro mirties nebuvo pagražėjusi. Jos veido odą mušė raudonis, bet ne visur, ir dėl to jis atrodė dėmėtas. Juditai už nugaros mano asistentė mojavo rankomis, suprask, ji nieko negalinti padaryti. Dar toliau užnugaryje, prie laukujų durų, gulėjo apversta kėdė.

– Judita! – tariau ir išskėčiau rankas, lyg būčiau nudžiugęs ją matydamas. – Kuo galėčiau padėti?

Vieną kitą akimirksnį atrodė, kad mano pasisveikinimas ją nuginklavo, bet, suprantama, ne ilgiau.

– Žudikas! – suklykė ji.

Dirstelėjau į šalį, savo pacientų laukiamajame pusėn. Visus tris iš matymo pažinojau. Kino režisierius, kurį vargina hemorojus, galerijos savininkas, kenčiantis nuo erekcijos sutrikimų, ir nebe visai jaunutė aktorė, besilaukianti pirmo kūdikio, bet ne nuo to stambaus ir amžinai nesiskutusiai šviesiaplaukio aktorius, su kuriuo prieš septynis mėnesius susituokė pilyje Toskanoje, – viską apmokėjo komercinės televizijos laida apie elitą, gavusi leidimą ištaisai transliuoti ceremoniją ir vakarėlį po jos. Gūžtelėjau pečiais ir mirktelėjau jiems. Išskirtinis atvejis, leidau suprasti tuo pečių gūžtelėjimu ir mirktelėjimu. Tipinis ūmios

isterijos priepuolis. Alkoholis arba narkotikai, arba ir viena, ir kita. Kad būčiau tikras, jog jie pamatė, mirktelėjau dar kartą.

– Judita, – tariau kaip įmanydamas ramiau. – Kviečiu trumpam užeiti, tada pažiūrėsiu, kuo galiu tau padėti.

Dar prieš jai ką nors atsakant apsisukau ir dideliais žingsniais nuėjau į savo priimamąjį. Ten uždėjau rankas savo pacientui ant pečių.

– Gal galėtumėt dar šiek tiek luktelėti laukiamajame? Per tą laiką mano asistentė išrašys jums receptelį.

Žvelgiau į Juditos Mejer veidą anapus savo rašomojo stalo. Jis vis dar išmuštas dėmių. Buvo sunku suprasti, ar tas veidas baltas su raudonomis dėmėmis, ar raudonas su baltomis.

– Tau galas, – tarė ji antrą kartą. Paskui pridūrė: – Gali uždaryti visą šitą cirką.

Sakydama pastaruosius žodžius, mostelėjo galva į duris, už kurių laukiamajame sėdėjo mano pacientai.

Alkūnėmis pasirėmiau į stalą. Suglaudžiau pirštų galiukus ir kiek labiau palinkau į priekį.

– Judita, – prabilau, bet nebežinojau, ką sakyti toliau. – Judita, – tęsiau, – ar ne per anksti daryti tokias drastiškas išvadas? Pradžioje galbūt ir nustačiau Ralfui klaidingą diagnozę. Tą pripažįstu. Rytoj tai bus nagrinėjama Medicinos drausmės komisijos posėdyje. Bet aš niekad sąmoningai...

– Pažiūrėsime, kaip Drausmės komisija reaguos, kai pati jiems viską papasakosiu.

Įbedžiau į ją akis. Stengiausi nusišypsoti, bet burnoje buvo toks pojūtis kaip tą sykį, kai griūdamas nuo dviračio susilaužiau apatinį žandikaulį. Duobė kelyje. Kasimo darbai. Buvo pastatyta tvorelė, kuri turėjo įspėti besiartinančius dviratininkus, bet niekdariai ją nutempė. Greitosios pagalbos skyriuje man susiuvo viršutinį ir apatinį žandikaulius chirurginiais siūlais, šešias savaites negalėjau nei kalbėti, nei valgyti, tik traukti skysčius per šiaudelį.

– Ar pati ten atvyksi? – paklausiau kaip įmanydamas ramiau. – Tai nelabai įpras...

– Taip, jie man sakė tą patį. Bet byla jiems pasirodė išties rimta, tad padarys išimtį.

Dabar man pavyko nusišypsoti. Bent jau sudėti lūpas į kažką, kas turėjo būti suprantama kaip šypsena. Jaučiausi taip, lyg būčiau pravėręs burną po ištisas dienas trukusios tylos.

– Turiu nueiti pas savo asistentę, – pasakiau ir pakilau nuo kėdės. – Paimsiu iš jos visus rezultatus ir paciento kortelę.

Dabar ir Judita subruzdą keltis.

– Nesivargink. Aš jau einu. Pasimatysim rytoj Drausmės komisijos posėdyje.

– Minutėlę. Tuoj pat grįšiu. Turiu kai ką, kas tave sudomins. Kai ką, ko tu pati nežinai.

Ji jau buvo beveik pakilusi nuo kėdės. Pažvelgė į mane. Stengiausi kvėpuoti normaliai. Ji vėl atsisėdo.

– Minutėlę, – pasakiau.

Šįsyk nesiteikdamas net dirstelėti į savo pacientus nusku-bėjau prie asistentės stalelio. Ji kalbėjosi telefonu.

– Ar tai tik tepalas, ar ir kremas? – klausė.

– Lisbete, – tariu, – ar galėtum...

– Prašyčiau palaukti, – pasakė ji ir delnu pridengė ragelio mikrofoną.

– Ar galėtum paleisti visus pacientus namo, – paprašiau, – o kitiems telefonu pranešti, kad šiandienos vizitai atšaukiami? Sugalvok priežastį, nesvarbu kokią. O tada ir pati eik. Likusią dienos dalį tu laisva. Man su Judita reikia... Bus geriau be skubos jai...

– Ar girdėjai, kaip ji tave išvadino? Juk negalima šito...

– Turiu ausis, Lisbete, – nutraukiau ją. – Judita visiškai praradusi pusiausvyrą. Ji nebesupranta, ką kalba. Galbūt aš

neįvertinau Ralfo ligos rimtumo. Tai išties labai negerai. Pirmiausia aš... kur nors ją nusivesiu, išeisime iš čia, tiesiog išgersime kavos kavinės terasoje. Jai dabar reikia daugiau dėmesio. Tai suprantama. Bet nenoriu, kad mano pacientai matytų mudu išeinančius kartu. Tad kuo greičiau liepk jiems visiems keliauti namo.

Kai grįžau į priimamąjį, Judita Mejer vis dar sėdėjo ant kėdės priešais mano rašomąjį stalą.

Ji pasuko į mane galvą. Pažvelgė į tuščias mano rankas ir tada klausiamai – į akis.

– Tikriausiai ta kortelė visgi kažkur čia, – pasakiau.

Tokia šeimos gydytojo praktika kaip manoji turi savų minusų. Pavyzdžiui, esi visur kviečiamas. Žmonių manymu, tu visur truputį pritinki – pabrėžiant tą „truputį“. Parodų atidarymai, knygų pristatymai, kino filmų ir spektaklių premjeros – nebūna dienos, kad į pašto dėžutę ir vėl neįkristų kvietimas. Galimybės neiti nėra. Jei esi kviečiamas į knygos pristatymą, dar gali sumeluoti, kad vos įpusėjai skaityti ir nenorėtum reikšti savo nuomonės, kol neperskaitysi visos knygos. Tačiau spektaklių premjeros – kas kita. Spektakliui pasibaigus, privalai ką nors pasakyti. To iš tavęs tikimasi: kad ką nors pasakytum. Niekada negalima sakyti tai, ką galvoji. *Niekada*. Tai, ką galvoji, išmintingai pasilieki sau. Kurį laiką mėginau suktis su bendromis frazėmis, tokiomis kaip „Mane sudomino“ arba „O kaip jums pačiam patiko?“ Bet bendromis frazėmis jie nepasitenkina. Privalai pasakyti, kad buvo fantastiška, kad esi dėkingas už galimybę dalyvauti šioje istorinėje premjeroje. Filmų premjeros dažniausiai rodomos pirmadienių vakarais. Bet net ir po jų negalima išsyk pasišalinti. Žmonės geidžia pamatyti tavo personažą. Nesinori grįžti namo vėlai, esi čia kaip šuniui penkta koja – vienintelis, kuriam kitą rytą reikės normaliu laiku pradėti darbą. Stoviniuoji priešais pagrindinį aktorių ar režisierių ir sakai, kad buvo fantastiška. Kitas geras variantas yra „jaušinama“. Šitaip tinka apibūdinti filmo pabaigą. Laikant rankoje šampano taurę ir

žiūrint pagrindiniam aktoriui arba režisieriui tiesiai į akis. Filmo pabaigą jau pamiršai, tiksliau sakant, tau pavyko ją išstumti iš sąmonės. Nutaisai rimtą miną. „Pabaiga buvo jaudinama“, – sakai. Tada gali eiti namo.

Netgi nepasakyčiau, kas blogiau, – pats filmas, spektaklis ar trynimasis jam pasibaigus. Iš patirties žinau, kad žiūrint filmą lengviau mintimis nuklysti kitur, nei žiūrint spektaklį. Žiūrėdamas spektaklį sąmoningiau suvoki savo paties buvimą. Savo paties buvimą ir laiko slinkimą. Savo laikrodį. Specialiai spektaklių premjeroms įsigijau laikrodį su švytinčiomis rodyklėmis. Per spektaklį su laiku kažin kas vyksta. Kažin kas, ko aš vis dar nesugebu dorai suimti į galvą. Jis, laikas, nestovi vietoje, ne – jis sustingsta. Tu žiūri į aktorius ir aktorės, stebi jų judesius, klausaisi sakinių, besiliejančių iš jų lūpų, ir atrodo, tarsi šaukštu maišytum sparčiai tirštėjančią substanciją. Vieną akimirksnį šaukštas įkliūva. Jis lieka stačias stovėti toje masėje. Toliau maišyti nebeįmanoma. Pirmąsyk dirsteliu į laikrodį. Suprantama, kiek tik įmanoma slapčiau. Niekas nenori per spektaklį būti užkluptas žiūrintis į laikrodį. Atsargiai mažumėlę atsmaukiu švarko rankovę. Pasikasau riešą, lyg man niežtėtų. Tada metu staigų žvilgsnį į švytinčias rodykles. Rodomas laikas kiekvienąsyk esti gyvas įrodymas, kad tikrasis laikas ir spektaklio laikas yra du skirtingi dydžiai. Tiksliau pasakius, tai laikai, kurie slenka gretimai plytinčiose skirtingų matmenų tikrovėse. Tu tariesi (viliesi, meldi), kad jau praėjo pusė valandos, tačiau laikrodžio rodyklės teigia, kad nuo tada, kai salėje užgeso šviesos, praėjo vos dvylika minučių. Spektaklio metu negalima dejuoti ar dūsauti. Dejuodamas ar dūsaudamas be reikalo patrauki dėmesį. Kas per garsiai dejuoja ar dūsauja, trukdo aktoriams susikaupti. Bet nedejuoti ar nedūsauti pritrūksta jėgų. Čia akivaizdus ir didžiausias skirtumas, palyginti su kinu: negalima

išeiti. Per kino filmą galima tamsoje nepastebėtam pasipustyti padus. Netgi per filmo premjerą. Jam tikriausiai skubiai prireikė į tualetą, taria sau žmonės, ir tada tave pamiršta. Jiems nekrinta į akis, kad iš viso nebegrįžti. Taip galima. Tai įmanoma. Esu taip ne sykį pasišalinęs per filmo premjerą. Pirmuosius kartus dar iš tiesų į tualetą: filmui įpusėjus, sėdėdavau ant unitazo dangčio, galvą susiėmęs rankomis, dejuodamas, vaitodamas, keikdamasis. Bet ir nudžiugęs. Nudžiugęs ir jausdamas palengvėjimą. Bet kas geriau už tą filmą. Vėliau jau įgudęs pasprukdavau nepastebėtas. Nerūpestingai, rankas laikydamas kišenėse, nužingsniuodavau iki išėjimo. Įkvėpsiu gryno oro, paaiškinau, jeigu ką nors susitikdavau. Po akimirksnio jau būdavau lauke. Gatvė, tramvajai, motoroleriai, žmonės. Žmonės su normaliais veidais, normaliais balsais. Sakantys vieni kitiems normalius dalykus. „Gal dar po vieną? Ar jau nori namo?“ Užuoat tarę: „Mes privalome, velniai rautų, pasirūpinti, kad tėvo palikimas nepatektų į netinkamas rankas, Marta.“ Kiek tokių sakinių žmogus gali ištvirti per pusantros valandos? „Mano duktė nesivalkios kaip kokia šliundra! Antraip ji man nebe duktė!“ Per filmą leidžiamas garso takelis. Garso stiprumas kasmet vis didesnis. Galima dejuoti ir dūsauti niekieno neišgirstam. Bet čia kaip ir skausmas. Vis greičiau ir giliau gaudai orą. Šuo, kuriam skauda, lekuoja iškišęs liežuvį. Deguonies. Svarbu kuo daugiau deguonies pasiūsti į skaudamą vietą. Deguonis vis dar yra geriausias skausmo malšinimo vaistas. Stoviu gatvėje. Matau žmones. Įkvepiu gryno oro. Per spektaklį to nepadarysi. Nėra pabėgimo išlygos. Prieš prasidedant spektakliui privalai dar išsmukti į lauką. Privalai, tegu tai ir kelia pavojų. Išsmukusį į gatvę apninka vylingos mintys. Pati vylingiausia iš jų – neiti. Sprukti namo, nusispirti batus, užsikelti kojas ant sofos, įsijungti per televiziją kartojamą

B kategorijos filmą*, kurį jau esi penkis kartus matęs. Bet kas geriau už tą spektaklį.

Tai susiję ir su mano profesija. Mano profesijos atstovams tikras atsipalaidavimas yra išgyvenimo sąlyga. Per kiaurą dieną visko prisižiūriu ir prisiklausau. Ir vakare turiu sugebėti visa tai išmesti iš galvos. Grybeliai. Kraujuojančios karpos. Odos raukšlės, tarp kurių pakilusi pernelyg aukšta temperatūra. Šimtą penkiasdešimt kilogramų sverianti moteris, kurią reikia apžiūrėti ten, kur tikėjaisi daugiau niekuomet nebeturėsiąs lįsti. Visa tai tampa nepakeliama per spektaklį. Vos salėje užgęsta šviesos, tie dalykai nesnaudžia. Tamsu, taria sau jie. Mes jį pričiupsim! Vientelė šviesa dabar scenoje. Ir spindinčios laikrodžio rodyklės. Begalinis laikas prasideda. Didysis sąstingis. Per darbo dieną džiūgauju dėl vakaro, kuriam nieko nenumatyta. Vakarienė. Bokalas alaus ar taurė vyno. Žinios per televiziją. B kategorijos filmas arba futbolo rungtynės. Tokia darbo diena jau ir prasideda gerai. Tai darbo diena su perspektyva. Tiksliau pasakius, su panorama. Kalvotas kraštovaizdis, kurio bangelės leidžiasi vis žemyn, o pabaigoje švytuliuoja jūra. Bet diena, kurios pabaigoje – spektaklis, yra kaip viešbučio kambarys su vaizdu į aklinę sieną. Tokia diena nekvėpuoja. Per maža oro, tačiau langas užsikerta ir neatsiveria. Sudejuoju jau pusę devynių ryto, kai pirmąsyk apie tai pagalvoju. Paprastai tik *pusiau* klausau savo pacientų, bet darbo dieną, kuri baigsis spektakliu, visiškai jų nebesiklausau. Apsvarstau dešimtis pabėgimo galimybių. Liga. Gripas. Apsinuodijimas maistu. Šeimos nario savižudybė šokant po traukiniu. Prisimenu sceną iš filmo „Mizerė“, kai Ketė Beits šachtininko kūju sutriuškina Džeimsui Kanui kulkšnij. Galėčiau pats save sužaloti.

* B kategorijos filmas – santykinai mažo biudžeto filmas, kuriame dažniausiai vaidina pradedantieji arba nežinomi aktoriai; pateikiamas publikai su nedaug reklamos.

Per Stalingrado mūšį abiejų stovyklų kareiviai persišaudavo sau rankas ar kojas, kad nebūtų išsiųsti į frontą. Ką užklupdavo, tas gaudavo mirtiną kulką. Mano pacientas vėpėjo apie neiškętą skausmą nugaros apačioje, bet aš teįstengiu galvoti apie šautines žaizdas. Meksikoje narkotikų kartelių mirties eskadronai kulku smaigaliuose padaro įpjovą, kad kulkos lėčiau suktųsi. Lėtai besisukanti kulka kūno viduje padaro daugiau žalos. Arba visiškai nebeįsiskaidina per kitą pusę. Mąstau apie drastiškas priemones. Suklysti negalima. Su sulaužytu mažuoju piršteliu, pasirišęs ranką, vis tiek gali nueiti į spektaklio premjerą. Trisdešimt devyni laipsniai karščio vertinami kaip bails išsisukinėjimas. Ne, mąstau apie kitus dalykus. Apie peilį austrėms, kuris išsprūsta ir įsminga į delną. Peilio smaigalys išlenda kiaurai per plaštakos viršų. Kraujavimas prasideda tik tada, kai peilis traukiamas lauk.

Improvizacijų spektakliai yra blogiausi. Tai begalė šniaukrojo. Paskiros teksto ir dialogų atplaišos, kurios eš „paimtos iš tikrovės“. Aktoriai ir aktorės dėvi pačių pasisiūtus kostiumus. Improvizacijų spektakliai dažniausiai trunka trumpiau nei spektakliai, sukurti pagal parašytus tekstus, bet čia kaip ir juntamoji temperatūra. Gali atrodyti, kad yra daug šalčiau ar daug šilčiau nei ta temperatūra, kurią rodo termometras. Žvelgi į pačių pasisiūtus kostiumus. Pagal juntamąjį laiką jau praėjo pusė valandos, bet tavojo laikrodžio rodyklės nemeluoja. Palaikai laikrodį prie ausies. Galbūt jis sustojo? Bet laikrodis maitinamas ličio baterija, kuri veikia pusantro metų. Laikas slenka be garso. Reikia suskaičiuoti iki šešiasdešimties, o tada vėl pasižiūrėti.

Naudojant peilį austrėms visada kyla kraujo užkrėtimo pavojus. Paprasti žmonės gali iškart sėkmingai kreiptis į skubiąją pagalbą. Bet aš visko turiu namie. Stabligė. Geltonasis drugys. Hepatitas A. Turiu čia prisistatę buteliukų, iš kurių pakaktų vieno lašelio, kad pusę dienos tįsotum be žado. Dar vienas

lašelis, ir jau niekada neprabusi. Šunims ir katėms suleidžiama vaistukų, bet žmonės gali savarankiškai išgerti nuodų indelį. Tai stikliukas su niekniekiu. Stipriajam gėrimui skirta taurelė. Devyniasdešimt procentų vandens ir skoninių medžiagų. Galima atsiveikinti su šeimos nariais ir mylimaisiais. Galima paskutinį kartą pajuokauti. Gana dažnai tai matau. Dauguma mirštančiųjų nepraleidžia progos paskutinį kartą pajuokauti. Net jeigu per visą gyvenimą nė sykiu nepričiupai jų juokaujant. Apie daugumą galima pasakyti, kad jie ilgai apie tai mąstė. Lyg būtų troškę, kad juos šitaip prisimintų. Paskutiniai žodžiai. *Žaismingi* paskutiniai žodžiai. Mirties artumas reikalauja tam tikro žaismingumo, mano jie. Bet mirtis visiškai nieko nereikalauja. Mirtis ateina tavęs pasiimti. Mirtis nori, kad eitum kartu, pageidautina – per daug nesipriešindamas. „Įsipilk ir sau“, – ištaria ir užsiverčia taurelę. Po minutės užsimerkia, o dar po minutės miršta. Prie paskutinio stikliuko retai verkama. Niekad neteko girdėti, kad pasirinkęs mirtį žmogus savo žmonai pasakytų: „Tave užvis labiausiai mylėjau. Ilgėsiuos tavęs. Ir tu tikriausiai ilgėsis manęs.“ Niekada. Žaismingumas. Sąmojis. Čia tas pat kaip su laidotuviomis. Jos būtinai turi būti *smagios*. Ten turi būti juokiamasi ir girtaujama, ir keikiamasi. Kitaip tai bus silpnadvasiška. Silpnadvasiškos laidotuvės – tikras košmaras menininkui. „Kaip tik šitaip Henkas būtų norėjęs, – sako jie ir daužo viskio butelius į karsto dangtį. – Tikras *tūsas*. Jokios ašarų pakalnės, velniai rautų!“ Mąstau, kad tai prasidėjo prieš kokius penkiolika metų – linksmos laidotuvės. Rausvi karstai, šviesaus medžio karstai, drakonais ir ryklio dantimis išpiešti karstai, karstai iš „Ikea“, plastikiniai ar į šiukšlių maišus suvynioti karstai. Visada manau, kad blogiausia vaikams. Jeigu yra vaikų, bet kuriuo atveju blogai, bet mirusio menininko vaikai taip pat verčiami kuo būtiniausiai elgtis linksmai. Apklijuoti tėtės karstą lipdukais ar eilėraštukais.

Įdėti į karštą jo mėgstamiausią kavos puodelį su užrašu FUCK YOU! Juk netrukus prireiks. Ten. Jo ilgos kelionės pabaigoje. Kad ir ten galėtų gerti kavą iš savo mėgstamiausio puodelio su užrašu FUCK YOU! Vaikams nieku gyvu negalima verkti. Jų veidai išdažomi, į rankas įduodama balionų, švilpukų, uždedamos šventinės kepuraitės. Nes toks buvo tėtės mieliausias troškimas: kad jo vaikams per tėvo laidotuves būtų linksma. Kad kapinėse tarp paminklų jie eitų slėpynių. Kad laidotuvėms pasibaigus būtų limonado ir torto, ir didelė dėžė su irisais ir snikeriais, ir marsais.

Visi nori būti laidojami tose pačiose kapinėse. Kapinėse ties upės vingiu. Yra norinčiųjų eilė. Normalūs žmonės, dirbantys nuo devynių iki penkių, netgi nepatenka į tą eilę. Kadangi kapinės įsikūrusios upės vingyje, tai bent keturis kartus per metus laidotuvės vyksta velionį atplukdant laivu. Su laivu didesnė tikimybė, kad kitą dieną nuotrauka paklius į laikraštį. Laivas išplaukia iš centro ir plaukia po tiltais, išeina gražūs vaizdeliai. Ir pats laivas visuomet išdabintas kaip šventei: gėlės ir vainikai, vyrai ir moterys spalvingais apdarais, smailiomis kepurėlėmis. Moterys su drugelių sparnais ant nugaros, vyrai su žaliai ar raudonai nudažytais ūsais. Priekiniame denyje ketvertas pūtikų iš Šauniosios trimitininkų draugijos, apsitaisę klounų kostiumais, groja linksmą muzikėlę. Visi tame ir lydinčiuose laivuose jau girti. Normalūs žmonės iš šalies stebi pro šalį plaukiančią procesiją, bet prisisiurbę velionio artimieji savo ruožtu nesiteikia nė pažvelgti į normalius žmones.

Ralfo Mejerio – ar greičiau Juditos – garbei turiu pripažinti, kad jos vyro laidotuvės buvo gana normalios. Ne laivas, o paprastas katafalkas. Susirinko ne mažiau kaip tūkstantis žmonių. Atvyko kelių televizijų filmavimo komandos. Kai katafalkas su karstu pasuko į žvyruotą keliuką, tereikėjo žengti keletą žingsnių atgal, kad manęs nepastebėtų artimiausi šeimos nariai.

Judita dėvėjo didelius tamsius akinius ir ant galvos ryšėjo skarelę juodais ir baltais taškučiais. Tikriausiai dėl tos skarelės tądien dar labiau nei kitomis dienomis ji man priminė Žakliną Kenedi, nors ir nepatikėčiau, kad Žaklina Kenedi per laidotuves tūkstantinės minios akivaizdoje spjautų į veidą nepageidaujama asmeniui.

Po to incidento ne iškart pasišalinau iš kapinių. Pirmiausia sugrižau prie tvoros, o paskui dar galelį toliau, iki upės kranto. Vandeniui energingai judėjo valtis, dviračiu pravažiavo vyriškis, kuris per megafoną šūkalojo nurodymus irkluotojams. Taip pat ir dvi gulbės su jų pėdsakais turlenančiais gulbiukais stiprino įspūdį, kad „gyvenimas teka toliau“, kaip kad sakoma. Keletą minučių ten pastovėjęs, apsisukau ir sugrižau į kapines.

Kadangi į salę nebūtų tilpęs tūkstantis žmonių, kalbas nuspręsta sakyti lauke. Kalbėjo meras, kalbėjo kultūros ministras. Kolegos aktoriai ir režisieriai pažėrė prisiminimų ir riebių juokelių. Kartkartėmis skambėjo juokas. Stovėjau pačiame užnugaryje, pusiau užlindęs už krūmų, per kelis metrus nuo žvyrkelio. Komikas režė kalbą, kurios pagrindinis veikėjas buvo jis pats. Tai labiau panėšėjo ne į kalbą, o į jo būsimo pasirodymo repeticiją. Almėjo juokas, bet jis buvo nepatogus, lyg besiklausantiems būtų buvę labiau skaudu nei juokinga. Prisiminiau paskutines Ralfo Mejerio akimirkas ligoninėje dar vos prieš savaitę. Taurelė su mirtinu kokteiliu buvo pastatyta ant stalelio su ratukais greta Ralfo lovos. Ant stalelio dar stovėjo indelis pusiau nuvalgyto vaisinio jogurto su iš jo kyšančiu šaukšteliu, gulėjo to ryto laikraštis ir Viljamo Šekspyro biografija, kurią jis skaitė pastarosiomis savaitėmis. Tarp puslapių buvo įkištas skirtukas, – knyga dar nė neįpusėta. Jis paprašė Juditą ir abu savo sūnus trumpam išeiti iš palatos.

Kai jie pasišalino, mostelėjo man prieiti.

– Markai, – tarė jis. Suėmė mano ranką, padėjo ją ant apkloto ir ant viršaus uždėjo savo delną. – Noriu pasakyti – atsiprašau.

Pažvelgiau jam į veidą. Tai buvo pusėtinai sveikas veidas, nors ir šiek tiek sulysęs. Tik žinodamas, koks raudonas ir putlus jis buvo dar prieš keletą mėnesių, galėjai suprasti, kad sulysio dėl ligos. Jo žvilgsnis buvo aiškus.

Tai man visada kėlė nuostabą. Esu ir anksčiau tai patyręs. Žmonės pasirenka tam tikrą datą numirti, bet atėjus tai dienai jie staiga pražysta. Kalba ir juokiasi daugiau nei įprastai, tarytum tikėdamiesi, kad juos kas nors sulaikys. Gal ims ir pasakys, kad visiška nesąmonė štai šitaip imti ir viską nukirsti.

– Aš ne... aš niekada... – pratarė Ralfas Mejeris. – Atsiprašau. Tą ir norėjau tau pasakyti.

Neatsiliepiu. Skyrus tinkamų medikamentų ir keletą ypač nemalonių procedūrų, galbūt dar būtų ištraukęs mėnesį. Bet jis pasirinko taurelę. Garbingas atsisveikinimas. Pasirinkęs taurelę neprislegi savo artimųjų sunkiai pamirštamais prisiminimais.

Vis dėlto keista. Paties pasirinkta mirtis. Paties pasirinktą dieną. Rankšluostis, mestas į ringą.* Kodėl ne rytoj? Kodėl ne po savaitės? Kodėl ne vakar?

– Kaip... ji... dabar? – paklausė jis.

Mačiau jį dvejojant, mačiau, kaip tik per plauką neištarė jos vardo. Nežinau, ką būčiau padaręs, jeigu Ralfas Mejeris būtų garsiai ištaręs jos vardą.

Gūžtelėjau pečiais. Prisiminiau atostogas prieš gerus metus. Vasarnamyje.

* Posakis, vartojamas bokse: kai vieno iš varžovų treneris vykstant varžyboms mato, kad jo boksininkui gresia rimta trauma, jis meta rankšluostį į ringą, tuo parodydamas, jog šis pasiduoda, varžybos nutraukiamos, o pergale pelno priešininkas.

– Markai, – vėl prabilo jis. Jaučiau jo ranką spaudžiant manąją. Jis pabandė suimti stipriau, bet dabar visgi pajutau, kaip maža jėgų jam belikę. – Ar galėtum jai perduoti... nuo manęs... ar galėtum perduoti jai, ką dabar tau pasakiau?

Nusukau žvilgsnį į šalį; be vargo ištraukiau ranką iš jo gniaužtų – iš tų pačių rankų, kuriose kadaise slypėjo jėga priversti kitus žmones daryti dalykus, kurių jie nenori daryti. Prieš savo valią.

– Ne, – atsakiau.